

УДК 330.336 : 330.34.01

Грабовський Р.С., к.е.н, ст. викладач¹, **Дадак О.О.**, к.е.н., доцент¹,
Дорош М.М., к.е.н., доцент¹, **Нагірняк Т.Б.**, к.с.-г.н., доцент¹,
Дорош М.М., асистент²©

¹Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С.З. Гжицького

²Навчально-науковий інститут права та психології
НУ "Львівська політехніка"

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ

В статті проаналізовано ситуацію, яка склалась в землекористуванні, виявлено основні фактори, які спричиняють деградацію земельних ресурсів та запропоновано шляхи покращення існуючого становища.

***Ключові слова:** екологізація, земельний ресурс, агровиробництво, навколишнє природне середовище.*

Постановка проблеми. Проблема екологізації агровиробництва вже тривалий час не втрачає своєї актуальності. Особливу увагу у цьому контексті слід приділити екологізації землі як основного ресурсу в агровиробництві. Необґрунтовано велике і нераціональне антропогенне навантаження на земельні ресурси зумовило ситуацію їх техногенного забруднення. Причому, за останні роки на державному рівні відсутня ефективна регуляторна політика землекористування в напрямку екологізації, що в довгостроковій перспективі загрожує значному скороченню родючості і, як наслідок, є загроза продовольчій безпеці в державі. Особливої актуальності набуває проблема удосконалення організаційно-економічних засад екологізації перш за все сільськогосподарського землекористування, оскільки воно пов'язане з великими просторовими масивами порушення природних ландшафтів [1, с. 626].

Аналіз останніх досліджень. Аналізу проблематики екологізації землекористування присвячено наукові праці багатьох вітчизняних вчених: С.В. Березюка, Б.М. Данилишина, І.А. Дубовича, Н.В. Зіновчук, Л.Г. Мельника, О.С. Новоторов, Ю.Ю. Туниці, Л.О., В.К. Терещенко, В.А. Ткачук, О.І. Фурдичка, Шашули, М.А. Хвесика, Л.А. Хромушиної, О. В. Ходаківської та ін. Проте досліджуючи ефективність використання земельних ресурсів мало уваги приділяється екологічній складовій. Саме детальніше і глибше вивчення розвитку екологізації земель

© Грабовський Р.С., Дадак О.О., Дорош М.М., Нагірняк Т.Б., Дорош М.М., 2013

сільськогосподарського призначення з наступним напрацюванням практичних заходів залишається актуальним завданням для вітчизняної аграрної науки.

Мета статті. Мета статті – дослідити основні причини, які зумовлюють потребу екологізації використання земельного ресурсу, запропонувати шляхи вирішення цього завдання.

Виклад основного матеріалу. За останнє десятиліття для управлінських рішень у землекористуванні в Україні характерна тенденція орієнтації на кон'юнктуру. Експлуатація земельного ресурсу відбувається з постійним його виснаженням. Попри нераціональність використання сільськогосподарських ресурсів зменшується їх частка в земельному фонді. Основною причиною таких змін є переведення землі в статус несільськогосподарських угідь, оскільки сільськогосподарське виробництво залишається інвестиційно непривабливим, що позначається на залученні земельних ресурсів в господарський обіг. Часто зміна цільового призначення відбувається із порушенням законодавства. Різко погіршується екологічний стан земельних ресурсів, збільшується площа кислих, солонцевих ґрунтів, широкого поширення набули процеси ерозії.

Незважаючи на погіршення екологічного стану земель відбувається скорочення фінансування протиерозійних заходів. В основному кошти були спрямовані на будівництво валів-каналів та водоскидних споруд. Причому, якщо протяжність створених валів та валів-каналів у 1995 році становила 135,2 км, то у 2010 році 4,1 км. В період з 1990 року по 2000 рік площа рекультивованих земель перевищувала як площу порушених так і відпрацьованих земель, що давало можливість повертати значні земельні масиви до продуктивного стану та залучати їх в господарський обіг. В наступні роки площі відпрацьованих та порушених земель вже перевищували площі, які були піддані рекультивації. Станом на 01.01.2011 року площа порушених земель становила 135,5 тис. га, а відпрацьованих – 43,3 тис. га. Припинились роботи по терасуванню схилів, берегоукріпленню, будівництву протиерозійних ставків, створенню полезахисних лісових смуг та захисних лісових насаджень у ярах, балках та на пісках [2].

Враховуючи екологодеструктивний характер землекористування в Україні, що призводить до погіршення якісного стану ґрунтів, важливого значення набуває проблема проведення заходів із вапнування і гіпсування. За останні роки площа вапнованих земель зросла на 40%, проте у порівнянні з 1990 роком у 2010 році площа вапнованих земель була в 20 разів меншою, а гіпсу було внесено в 60 разів менше. Інтенсивне скорочення обсягів та масштабів вапнування і гіпсування було наслідком реформування АПК.

Відсутність спеціальних сівозмін, агролісомеліоративних, полезахисних заходів сприяло поступовому виснаженню родючого ґрунту, зменшенню вмісту гумусу, посиленню ерозійних процесів, підвищенню

кислотності, погіршенню інших якісних характеристик ґрунтів. Це все відбувалось в умовах фінансової розбалансованості агроформувань [3].

Ці та інші тенденції, які притаманні землекористуванню в Україні, вимагають впровадження комплексу взаємоузгоджених і взаємопов'язаних економічних, технологічних, організаційних та інших заходів, а також управлінських рішень, що запобігають порушенню екологічної рівноваги в природному середовищі.

Раціоналізація використання земельних ресурсів – це один з головних напрямків підвищення екологічного рівня землекористування. Важливо також зосередити свою увагу на збереженні родючості ґрунтів і підвищенні екологічної стійкості агроландшафтів. Для господарюючого суб'єкта повинні існувати стимули оптимізації структури посівних площ відповідно до природно-кліматичних умов регіону, а не, насамперед, зважаючи на ринкову кон'юнктуру. Механізм доплат повинен стимулювати застосування екологобезпечних та маловідходних технологій. На нашу думку, чинник відсутності екологічної свідомості має другорядне значення, оскільки відсутність економічних стимулів, або ефективного механізму моніторингу і штрафування неправильного використання землі є відсутністю мотивації інвестувати в екологічні і ресурсощадні технології. Актуальне широке застосування в рослинництві органічних добрив з впровадженням високопродуктивних сортів і використання ресурсощадної техніки.

В цьому контексті потрібно згадати такий тип землекористування, як органічне землеробство. Цей тип господарства широко поширюється в розвинутих країнах Європи. За 10 років кількість органічних ферм зросла в три рази. Поширення екологічних технологій в сільському господарстві може зумовити зменшення виробництва хімічних добрив, що само по собі зменшить рівень забруднення НПС.

Екологічне і раціональне рослинництво повинно розвиватись на рівні державної програми. Агроформування, які беруть участь в таких програмах повинні отримувати державну фінансову підтримку. Саме такі програми підтримки екологічно орієнтованого землеробства широко поширені в європейських країнах. Наприклад у Польщі активний розвиток екологічного землекористування розпочався з 2000 року, коли держава створила систему фінансової підтримки.

Налагодження системи стимулів органічного господарства дасть можливість значній кількості дрібних землевласників, які не є конкурентами крупнотоварним господарствам у застосуванні інтенсивних технологій, ефективно господарювати. Цінова політика в заготівлі екологічних продуктів повинна відрізнятись від цінової політики на традиційні продукти сільського господарства.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок про необхідність запровадження державної програми стимулювання екологоорієнтованого землекористування. Екологізація землекористування це насамперед

удосконалення структури посівних площ та структури угідь, застосування ресурсоощадних технологій обробки землі, відтворення родючості землі, застосування сівозмін. За умови наявності державної підтримки в державі може поширюватись органічне землеробство.

Література

1. Шашула Л. О. Управління земельними відносинами в Україні: деякі підходи / Л. О. Шашула // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2011. – № 1. – С. 624 – 631. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/znpnudps/2011_1/pdf/11slausa.pdf.

2. Передумови становлення і розвитку екологізації сільськогосподарських земель в Україні / О. В. Ходаківська // Всеукраїнський науково-виробничий журнал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 2011. – http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/inek/2010_2/27.pdf.

3. Зінченко Т. Є. Ретроспективний аналіз та оцінка сучасного стану використання і охорони земель / Т. Є. Зінченко // ЕНФВ “Ефективна економіка”. 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1271>.

Summary

Grabowsky R.¹, Dadak O.¹, Dorosh M.¹, Nahirnyak T.¹, Dorosh M.²

¹*Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies
named after S.Z Gzhytskyj*

²*Scientific-Educational Institute of Law and Psychology NU “Lviv Politechnica”*

PROBLEMS AND PROSPECTS OF USE GREENING OF AGRICULTURAL LAND IN UKRAINE

This paper analyzes the current situation of land use, identified the major factors that cause degradation of land resources and the ways of improving the current situation.

Key words: *greening, land use, agricultural production, environmental.*

Рецензент – д.е.н., професор Шульський М.Г.